עין משפט
נר מצוה

מסורת הש"ס

שומר גופיה בא עליה. ואפילו היה סריס או אשה אפשר שהגיח אחרים לבא: וכי תימא למסתמא כרבנן. ואע"ג דרישא נמי סתמא קתני לא חשיב סתמא כיון דפליג עליה רבי ישמעאל והוי אדרבה סתם ואח"כ מחלוקת כדאמרינן בהחולץ (יבמות מב:):

שתי אציליו על שני ארכובותיו. פ"ה איסילי"ש ור"ח פירש דאציל היינו קוד"א דאמר בפ' האומר משקלי (ערכין יט:) משקל ידי עלי משקל רגלי עלי כו' ומכניס ידו עד האציל ורגלו עד הארכובה וקוד"א ביד הוא כנגד הארכובה ברגל ועוד דהתם משמע דאציל הוא מרפק ובאהלות (פ"א מ"ח) משמע שמנה לפי סדרי אברי האדם דמרפק היינו קוד"א ועוד אמר בפ"ב דזבחים (דף יח:) לא יתגרו ביזע שאין חוגרין אלא כנגד אצילי ידיהם והיינו כנגד הקוד"א שדרך העולם לחגור ובבית השחי אדרבה שם הוא מקום זיעה*:

*) שתום העין. שתום הוא לשון גילוי ופתיחה כדמתרגם דשפיר חזי וכן בלשון משנה במסכת ע"ז (דף סט.) הוי לשון פתיחה כדי שישתום ויסתום ויגוב והכא דייק שנסתמה, עינו מדכתיב שתום העין לשון יחיד והא דכתיב (במדבר כד) וגלוי עינים היינו לפי מה שהיה בתחלה:

*) עייך לדף לא

הא קתני נדה. דכל דמים שתראה טמאים ומשני לכך הוזכר זכר שאם תראה ליום ל"ד ותחזור ותראה ליום מ"א תהא מקולקלת עד מ"ח שכשראתה ליום ל"ד ללידתה אמרינן טמאה אע"ג דאכתי משכי ימי טוהר דזכר מספקינן לה שלא ולד ותשב לנדה וכי הדר חזיא ליום מ"א שהוא ח' לראייתה וצריכה להיות שומרת יום כנגד יום אמרינן ולד היה וזכר היה והאי דיום ל"ד דם טוהר היא והשתא הוא דהויא תחלת נדה והשתא מקלקלינן לה דלא טבלה עד מ"ח שהוא ח' לראייה אחרונה ואי לאו משום ספקא דזכר הוה טבלה למחר ליום מ"ב ממ"נ אי לאו ולד הוא הרי שומרת יום כנגד יום היא ואי ולד הוא ונקבה היא אכתי הוה דם טוהר עד שמונים, וספקא דזכר מקלקלא לה: וכן לענין נקבה. כלומר וספקא דנקבה נמי מקלקלא לה האי קלקולא: עד פ"ח. דלא טבלה עד פ"ח דאי הוה פשיטא לן דלאו ולד הוא הואי טבלה למחר ביום פ"ב דראייה פ"א באחד עשר יום שבין נדה לנדה היא ומשום דמספקא לן דילמא ולד הוה וראייה דיום ע"ד דם טוהר הוה והשתא הויא תחלת נדה לא טבלה עד פ"ח: טימא וטיהר בזכר. מ' יום בין שתיהן ז' למומאה ול"ג יום לימי טוהר: שנתחייבו הריגה. ומתוך שעומדות ליהרג ניסו בהם ויחדום לביאה וקרעו שתיהם לסוף מ' ונמצא אחד זכר ואחד נקבה: תלד. דאם נקבה תלד (ויקרא יב) קרא יתירא הוא דמלי למכתב ואם נקבה וטמאה שבועים דהא כתיב לעיל וילדה זכר: מקמי זכר. ואף ע"ג שיחדום לבעול ביום אחד שמא מעוברת היתה קודם לכן: סמא דנפלא. סם שמפלת בו ומנפלה כל זרע שבמעים קודם לכן: לשומר מסרינהו. שלא בא אדם עליהן אלא אותו היום: ודילמא אי קרעוה כו'. לרבי ישמעאל פריך נהי נמי דלשומר מסרינהו אפ"ה מנלן שלא נצרה נקבה עד פ"א דילמא אי קרעוה להך ליום מ"א הוה משתכחא: בסימניהון שוין. נקבה שנמצא ליום פ"א לא הוו אבריה ושערה וצפורניה אלא כשיעור של זכר ליום מ"א: היינו ת"ק. דהא לעיל ליום מ"א תשב לזכר ולנקבה ולנדה אלמא בריית נקבה ליום מ"א: וכי טימא רישא. להכי תנא ליה לאשמועינן סתמא דמתניתין כרבנן ושמע מינה דהלכתא כוותייהו ולא נהירא לי גירסא ופירושא דה"ל סתם ואח"כ מחלוקת ואין הלכה כסתם וה"ל דהכי גרס וכי תימא למסתמא כרבנן ויחיד ורבים הלכה כרבים פשיטא מהו דתימא כו' והכי פירושה וכי תימא תנא קא סיפא לאשמועינן דסתמא דלעיל סתמא דרבנן היא ויחיד ורבים הלכה כרבים פשיטא דסתמא דרבים היא הואיל וסתמא תנייה רבי ולא אשכחן יחידאה דאמר הכי דנימא פלוני היא: מהו דתימא כו'. קמשמע לן מדמהדר רבי ושנאה בלשון חכמים שמע מינה דהלכה כסתם ראשון ואף על פי שמחלוקת ר' ישמעאל בלדו: פנקס. לוחין שכותבין בהן הגלחים: אציליו. *איסיל"ש: נפתח הסתום. פיו: ונסתם הפתוח. טבור: שמא יהרוג את אמו. שבית הרחם איננו רחב להוציא רעי הנאסף בו: מ"ש בסוד אלוה עלי אהלי. והא אוקמיה בירחי לידה מדכתיב כירחי קדם: ולא נשבע למרמה. שקיים שבועתו לשמור את התורה דאי בשבועה בעלמא אטו משום דלא נשבע למרמה חשיב להו בשולין בהר ה': מאי

תורה אור

הא קתני נדה: שאם תראה יום ל"ד ותחזור ותראה יום מ"א תהא מקולקלת עד מ"ח וכן לענין נקבה שאם תראה יום ע"ד ותחזור ותראה יום פ"א תהא מקולקלת עד פ"ח: רבי ישמעאל אומר יום מ"א תשב לזכר ולנדה כו': תניא רבי ישמעאל אומר טימא וטיהר בזכר וטימא וטיהר בנקבה מה כשטימא וטיהר בזכר יצירתו כיוצא בו אף כשטימא וטיהר בנקבה יצירתה כיוצא בה אמרו לו אין למדין יצירה מטומאה, אמרו לו לר' ישמעאל: מעשה בקליאופטרא מלכת אלכסנדרוס שנתחייבו שפחותיה הריגה למלכות ובדקן ומצאן זה וזה למ"א, אמר להן אני מביא לכם ראייה מן התורה ואתם מביאין לי ראייה מן השוטים מאי ראיה מן התורה אילימא טימא וטיהר בזכר וטימא וטיהר בנקבה כו' הא קאמרי ליה אין דנין יצירה מטומאה: אמר קרא תלד הוסיף לה הכתוב לידה אחרת בנקבה, ומאי ראיה מן השוטים איימר נקבה קדים ואיעבור ארבעין יומין קמי זכר ורבנן סמא דנפצא אשקינהו, ור' ישמעאל איכא גופא דלא מקבל סמא אמר להם ר' ישמעאל מעשה בקלפטרא מלכת יוונית שנתחייבו שפחותיה הריגה למלכות ובדקן ומצאן זכר לארבעים ואחד ונקבה לפ"א אמרו לו אין מביאין ראיה מן השוטים מאי טעמא הך דנקבה (א) איתרח ארבעין יומין והדר איעבר ורבי ישמעאל לשומר מסרינהו ורבנן אין אפוטרופוס לעריות אימא שומר גופיה בא עליה ודילמא אי קרעוהו להך דנקבה בארבעין וחד הוה משתכחא כזכר אמר אביי בסימניהון שוין: וחכ"א אחד בריית זכר ואחד בריית נקבה וכו': חכמים היינו ת"ק וכי תימא למסתמא רישא כרבנן ויחיד ורבים הלכה כרבים פשיטא מהו דתימא מסתברא טעמא דרבי ישמעאל דקמסייע ליה קרא קמ"ל: דרש רבי שמלאי למה הולד דומה במעי אמו לפנקס שמקופל ומונח ידיו על שתי צדעיו, שתי אציליו על ב' ארכובותיו, וב' עקביו על ב' עגבותיו, וראשו מונח לו בין ברכיו ופיו סתום וטבורו פתוח ואוכל ממה שאמו אוכלת ושותה ממה שאמו שותה ואינו מוציא רעי שמא יהרוג את אמו וכיון שיצא לאויר העולם נפתח הסתום ונסתם הפתוח שאלמלא כן אינו יכול לחיות אפילו שעה אחת, ונר דלוק לו על ראשו וצופה ומביט מסוף העולם ועד סופו שנאמר בהלו נרו עלי ראשי לאורו אלך חשך ואל תתמה שהרי אדם ישן כאן ורואה חלום באספמיא ואין לך ימים שאדם שרוי בטובה יותר מאותן הימים שנאמר מי יתנני כירחי קדם כימי אלוה ישמרני ואיזהו ימים שיש בהם ירחים ואין בהם שנים הוי אומר אלו ירחי לידה ומלמדין אותו כל התורה כולה שנאמר ויורני ויאמר לי יתמך דברי לבך שמור מצותי וחיה ואומר בסוד אלוה עלי אהלי מאי ואומר וכי תימא נביא הוא דקאמר ת"ש בסוד אלוה עלי אהלי, וכיון שבא לאויר העולם בא מלאך וסטרו על פיו ומשכחו כל התורה כולה שנאמר לפתח חטאת רובץ ואינו יוצא משם עד שמשביעין אותו שנאמר כי לי תכרע כל ברך תשבע כל לשון, כי לי תכרע כל ברך זה יום המיתה שנאמר לפניו יכרעו כל יורדי עפר, תשבע כל לשון זה יום הלידה שנאמר נקי כפים ובר לבב אשר לא נשא לשוא נפשי ולא נשבע למרמה, ומה היא השבועה שמשביעין אותו: תהי צדיק ואל תהי רשע ואפילו כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה היה בעיניך כרשע [א] והוי יודע שהקב"ה טהור ומשרתיו טהורים ונשמה שנתן בך טהורה היא, אם אתה משמרה בטהרה מוטב, ואם לאו הריני נוטלה ממך. תנא דבי ר' ישמעאל משל לכהן שמסר תרומה לעם הארץ ואמר לו אם אתה משמרה בטהרה מוטב ואם לאו הריני שורפה לפניך. א"ר אלעזר מאי

תוספי הרא"ש

שומר גופיה בא עליהן. ואם הוה אשה או סריס אפשר שהגיח אחרים לבא עליהם: וכי תימא למיסתמא. אע"ג דברישא נמי קתני סתמא לא חשיב סתמא דהא קא פליג עליה ר' (שמעון)[ישמעאל] והוי סתם ואח"כ מחלוקת כדמוכח בפרק (הערל)[החולץ] (יבמות דף מב):

הגהות הב"ח

(א) גמ' הך דנקבה אתרח ארבעין יומין:

גליון הש"ס

גמ' וכי תימא למסתמא. עי' מנחות...

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גם והוי יודע שהקב"ה טהור. כ"ב עיין דרשו מהרלב"ח דף מה ע"ב: